

La Comissió Permanent del Comitè de Bioètica de Catalunya ha rebut amb inquietud les notícies sobre la polèmica al voltant de la vaga de fam d'Aminatu Haidar, i de l'intent per part d'instàncies polítiques i judicials de voler imposar una alimentació forçada per evitar la mort atribuïda “a causes polítiques” quan “la situació sigui crítica”. I fa les següents

Consideracions

La primera és que **la llibertat del ciutadà** és el fonament de la convivència. Per això la Constitució comença dient en el seu article 1er: “... *que propugna com a valors superiors de l'ordenament jurídic la llibertat, ...*”, el que explica que qualsevol restricció tant sols pugui ser legitimada quan es protegeix un bé similar, com és la llibertat d'altres. La persona, pel sol fet d'estar o posar-se en perill, no perd aquest dret de ciutadà; és més, no tant sols l'ha de poder exercir, sinó que se l'ha d'ajudar a poder-ho fer en la situació de vulnerabilitat.

Poder rebutjar una actuació indicada i no desitjada és una forma d'exercir aquesta llibertat: és un dret ara ja explicitat com a tal en la llei de l'assistència sanitària (la Ley General de Sanidad de 1986, i les recents De l'Autonomia del Pacient: la 21/2000 i la bàsica 41/2002), i és el fonament ètico-legal de la nova relació clínica basada en el respecte i que resumeix la teoria del Consentiment Informat: **no es pot actuar sobre ningú que no hagi donat el seu consentiment previ**. I, en cas d'incompetència de la persona, i de no conèixer la seva voluntat prèvia, s'ha de recavar per substitució.

En principi, doncs, **s'ha de respectar el seu rebuig** a qualsevol proposta que se li faci, tot i que pugui estar ben indicada i que pugui ser vital per a ella; sempre, és clar, després d'haver-la informat bé de la bondat i oportunitat de la proposta, i d'assegurar-se de que l'ha comprès i de la llibertat i capacitat que tingui per decidir i assumir el resultat; és a dir, després de veure que no és víctima de coacció, d'excessiva influència, de desconeixement, o d'incomprensió de les conseqüències que estigui a punt d'acceptar.

En canvi, **la gravetat no és per si mateixa una causa d'imposició**. És una alerta que ens fa comprovar aquests requisits i comprovar que la decisió és autònoma; però pensar que en casos greus decau sense més el dret a decidir, és una hipocresia que destrueix d'arrel el Consentiment Informat en la pràctica, i que ens retrotrauria a èpoques de paternalisme mal entès que creïem superades.

Cal sempre considerar individualitzadament les decisions de rebuig, respectant fins i tot les que, pel seu resultat o motivació, tenen **aparença d'irracional**, és a dir, que no coincideixen amb el criteri científic o amb el que és comú. Tals poden semblar les d'una vaga de fam com a reivindicació. Però la racionalitat de la decisió s'ha d'analitzar segons el procés seguit per arribar-hi, si es basa en valors que donen sentit al projecte vital de qui la pren. I la **coherència personal** és una mostra d'exercici d'autodeterminació a respectar i a protegir.

Creiem que queda ben especificat en el **Codi de Deontologia** del Consell de Col·legis de Metges de Catalunya, en el seu article 53 dedicat a la vaga de fam. En ell,

- s'hi prescriu el deure de “*respectar en tot moment la voluntat del pacient, prescindint del judici sobre la vaga i la seva motivació*”. I diu que el metge “*ha d'abstenir-se d'aplicar qualsevol terapèutica quan qui fa la vaga de fam, un cop*

ha estat degudament informat i coneix el pronòstic, hagi expressat de manera lliure, explícita i reiterada, la seva negativa a ésser ajudat”.

- Fins i tot diu que, quan rebí una ordre judicial de tractament mèdic ha de fer saber al jutge que èticament està obligat a respectar la voluntat del pacient i demanar que se l'eximeixi de la obligació de tractament.

Finalment, cal tenir present que **el criteri jurisprudencial**, recollit en la sentència del Tribunal Constitucional de l'any 1991, en relació a la vaga de fam d'uns presos polítics, va establir l'excepcionalitat de la intervenció de l'Estat, forçant l'alimentació, en tant que es tractava de població reclusa i subjecta de manera especial a una tutela de l'administració penitenciària, si bé reconeixia que aquesta limitació dels drets fonamentals no podia ser d'aplicació a ciutadans comuns lliures.

Conclusions

Per tant, la Comissió Permanent del Comitè de Bioètica de Catalunya creu que, en cas de vaga de fam, reivindicativa o no, una persona capaç, competent, ben informada i lliure

- 1- té dret a que no s'actui sobre ella sense el seu consentiment.
- 2- Que, en concret, no es pot imposar ni l'hospitalització ni cap tractament, com pot ser l'alimentació, contra la seva voluntat.
- 3- Que la voluntat coneguda de la persona continua vigent malgrat arribi a un estat d'incompetència per l'evolució clínica, del dejú en aquest cas.
- 4- Que el respecte degut no és equiparable a la denegació d'auxili, perquè aquest s'ha proposat clarament i ha estat rebutjat.
- 5- Que quan la persona en vaga de fam arriba a una situació de gravetat que posa en perill la seva vida és necessària l'anàlisi objectiva de la competència, de la llibertat amb què actua i de la comprensió que té de les alternatives i conseqüències; però la gravetat per si mateixa no justifica cap imposició.
- 6- Que la necessitat política general seria un motiu encara més inacceptable per a una imposició en contra dels drets fonamentals d'una persona.
- 7- Que la imposició forçada d'alimentació a qui no la vol seria un atemptat contra la integritat i la llibertat de la persona i, per tant, contra la seva dignitat personal;
- 8- Que la imposició seria un atemptat contra la societat i els valors que recentment va prioritzar, i que tindria greus conseqüències socials en destruir l'esforç per respectar la negativa de les malalts per a altres actuacions en altres situacions clíniques.

Comissió Permanent del 9 de desembre de 2009